

Praktické tipy, programovací jazyky

IB113
Radek Pelánek

2023

mnoho témat, rychlý průchod, „pro představu“

- vývoj programů, dokumentace, testování
- dělení projektu do souborů
- styl, PEP8
- vývojová prostředí, správa verzí
- přehled programovacích jazyků

„softwarové inženýrství“

vývoj rozsáhlého softwaru nejen o zvládnutí „programování“:

- specifikace, ujasnění požadavků
- návrh
- dokumentace
- testování
- integrace, údržba

mnoho metodik celého procesu: vodopád, spirála, agilní přístupy, ...

pro koho:

- pro sebe (při vývoji i později)
- pro ostatní

jak:

- názvy (modulů, funkcí, proměnných)
- dokumentace funkcí, tříd, rozhraní
- komentáře v kódu

Dokumentace: obecné postřehy

- neaktuální dokumentace je často horší než žádná dokumentace
- sebe-dokumentující se kód
Nejlepší kód je takový, který se dokumentuje sám.
⇒ názvy funkcí, parametrů, dodržování konvencí, ...
- u rozsáhlých projektů dokumentace nezbytnost
- psaní *dobré* dokumentace – trochu umění, nezbytnost empatie

Dokumentace v Pythonu

- dokumentační řetězec (*docstring*)
- první řetězec funkce (třídy, metody, modulu)
- konvenčně zapisován pomocí „trojitých uvozovek“ (povolují víceřádkové řetězce)

```
def add(a, b):  
    """Add two numbers and return the result."""  
    return a + b
```

Dokumentační řetězec víceřádkový

```
def complex(real=0.0, imag=0.0):  
    """Form a complex number.  
  
    Keyword arguments:  
    real -- the real part (default 0.0)  
    imag -- the imaginary part (default 0.0)  
    """  
    if imag == 0.0 and real == 0.0:  
        return complex_zero  
    ...
```

Dokumentační řetězce: ukázky

```
"""
```

This string, being the first statement in the file, will become the module's docstring when the file is imported.

```
"""
```

```
class MyClass(object):
```

```
    """The class's docstring"""
```

```
    def my_method(self):
```

```
        """The method's docstring"""
```

```
def my_function():
```

```
    """The function's docstring"""
```


Dokumentace vs. komentáře

- dokumentační řetězec
 - **co** kód dělá, jak se používá (volá), ...
 - brán v potaz při zpracování, dá se s ním dále pracovat:
__doc__ atribut, nástroje pro automatické zpracování, ...
- komentáře (#)
 - **jak** kód funguje, jak se udržuje, ...
 - při zpracování ignorovány

Testování: obecné postřehy

Východisko: lidé dělají chyby

Přístupy k testování:

- nevhodný: „přesvědčit se, že program je v pořádku“
- vhodný: „najít chyby v kódu“

obecný kontext: „konfirmační zkreslení“ (confirmation bias)

rozsáhlé téma:

- testování vs formální verifikace
- různé úrovně testování: unit, integration, component, system, ...
- různé styly testování: black box, white box, ...
- různé typy testování: regression, functional, usability, ...
- metodiky (test-driven development), automatizované nástroje

unit testing (jednotkové testování) – testování samostatných „jednotek“ (např. funkce, metoda, třída)

Testování: dílčí tipy

- cíleně testujte okrajové podmínky, netypické příklady
 - prázdný seznam (řetězec)
 - záporná čísla, desetinná čísla
 - pravouhlý trojúhelník, rovnoběžné přímky
 - přechodný rok
- „pokrytí kódu testem“ (code coverage)
 - Jsou pomocí testu „vyzkoušeny“ všechny části kódu (funkce, příkazy, podmínky)?

`assert` expression

- pokud `expression` není splněn, program „spadne“ (přesněji: je vyvolána výjimka, kterou lze odchytit)
- pomůcka pro ladění, testování
- explicitní kontrola implicitních předpokladů

Assert: příklad

```
def factorial(n):  
    assert n == int(n) and n >= 0  
    f = 1  
    for i in range(1, n+1):  
        f = f * i  
    return f  
  
print(factorial(-2))
```

```
Traceback (most recent call last):  
  File "/home/xpelanek/temp/test.py", line 8, in <module>  
    print(factorial(-2))  
  File "/home/xpelanek/temp/test.py", line 2, in factorial  
    assert n == int(n) and n >= 0  
AssertionError
```

Refaktorování

- složitější kód nikdy nenapišeme ideálně na poprvé
- refaktorování (code refactoring) – úprava kódu bez změny funkčnosti
- dobře napsané testy usnadňují refaktorování

Dělení projektu do souborů

- univerzální princip: velký projekt nechceme mít v jednom souboru
- důvody: jako dělení programu na funkce, o úroveň abstrakce výš

Dělení projektu do souborů

- jazykově specifické
- programovací jazyky se liší technickými požadavky i konvencemi
 - hlavičkové soubory v C
 - „hodně malých souborů“ v Javě
- terminologie: knihovny, moduly, balíčky, frameworky, ...

Terminologie v kontextu Pythonu

pojmy s přesným významem:

- **modul** (module): soubor s příponou `.py`, funkce/třídy s příbuznou funkcionalitou
- **balík** (package): kolekce příbuzných modulů, společná inicializace, ...

související pojmy používané volněji:

- **knihovna** (library)
- **framework** (framework)

Moduly v Pythonu

- modul poskytuje rozšiřující funkcionalitu
- zdroje modulů:
 - standardní distribuce (např. math, turtle)
 - separátní instalace (např. numpy, Image)
 - vlastní implementace (základ: „.py soubor ve stejném adresáři“)
- použití:
 - `import module` – následná volání `module.function()`
 - `import module as m`
 - `from module import function`
 - `from module import *` (nedoporučeno)

jmenný prostor (*namespace*) ~ mapování jmen na objekty

- jmenné prostory umožňují použití stejného jména v různých kontextech bez toho, aby to způsobilo problémy
- jmenné prostory mají funkce, moduly, třídy...
- moduly – tečková notace (podobně jako objekty)
 - `random.randint`
 - `math.log`

Proč nepoužívat „import *“

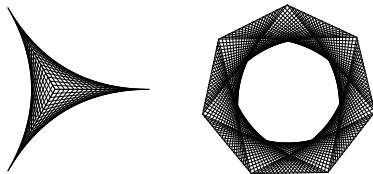
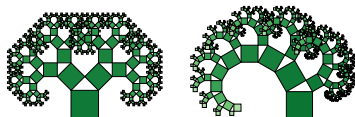
```
from X import *
```

V malém programu nemusí vadit, ale ve větších projektech považováno za velmi špatnou praxi.

- „nepořádek“ v jmenném prostoru
- kolize, přepis
- překlepy se mohou chovat magicky
- složitější interpretace chybových hlášek
- Python Zen: Explicit is better than implicit. (import this)

Moduly – praktický příklad

želví grafika, tvorba obrázků do knihy

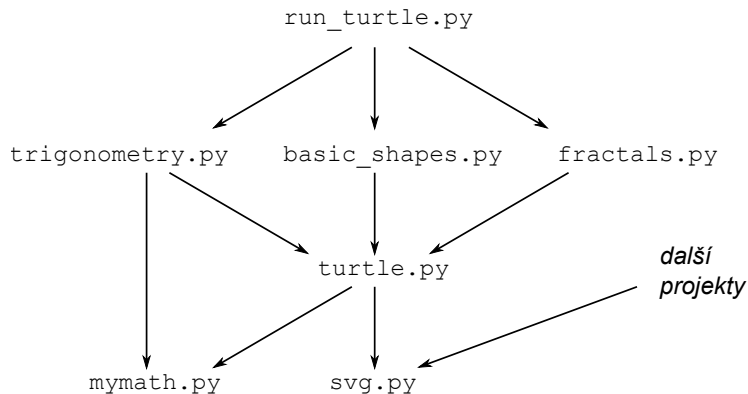

Moduly – praktický příklad

želví grafika, vykreslování obrázků do SVG (pro následnou manipulaci)

- `mymath.py` – trigonometrické funkce počítající ve stupních
- `svg.py` – generování SVG kódu, funkce typu:
 - `svg_header()`, `svg_line()`, `svg_circle()`
 - manipulace s celkovým obrázkem (posun, rámeček), uložení do souboru
- `turtle.py` – třída reprezentující želvu, podpora pro více želv

Moduly – praktický příklad

PEP8 – stylistická doporučení pro Python

<https://www.python.org/dev/peps/pep-0008/>

- výběr vybraných bodů
- obecný „duch“ doporučení celkem univerzální
- částečně však specifické pro Python (pojmenování, bílá místa, ...)

PEP8: Styl a konzistence

konzistence (rostoucí důležitost)

- s doporučeními
- v rámci projektu
- v rámci modulu či funkce

PEP8: Odsazování a délka řádků

- standardní odsazení: 4 mezery
- nepoužívat tabulátor
- maximální délka řádku 79 znaků
- rady k zalomení dlouhých řádků

PEP8: Prázdné řádky

- oddělení funkcí a tříd: 2 prázdné řádky
- oddělení metod: 1 prázdný řádek
- uvnitř funkce: 1 prázdný řádek pro oddělení logických celků (výjimečně)

PEP8: Bílé znaky ve výrazech

- mezeru za čárkou
- mezeru kolem přiřazení a binárních operátorů
 - zachování čitelnosti celkového výrazu
 - ne okolo = v definici defaultní hodnoty argumentu
- nepoužívat přebytečné mezery uvnitř závorek

PEP8: Bílé znaky – příklady

Ano: `spam(ham[1], {eggs: 2})`

Ne: `spam(ham[1], { eggs: 2 })`

Ano: `if x == 4: print(x, y); x, y = y, x`

Ne: `if x == 4 : print(x , y); x , y = y , x`

Yes: `spam(1)`

No: `spam (1)`

Yes: `dct['key'] = lst[index]`

No: `dct ['key'] = lst [index]`

PEP8: Bílé znaky – příklady

Ano:

```
x = 1
```

```
y = 2
```

```
long_variable = 3
```

Ne:

```
x           = 1
```

```
y           = 2
```

```
long_variable = 3
```

PEP8: Bílé znaky – příklady

Ano:

```
i = i + 1
submitted += 1
x = x*2 - 1
hypot2 = x*x + y*y
c = (a+b) * (a-b)
```

Ne:

```
i=i+1
submitted +=1
x = x * 2 - 1
hypot2 = x * x + y * y
c = (a + b) * (a - b)
```


PEP8: Pojmenování – přehled stylů

lowercase

lower_case_with_underscores (snake_case)

UPPERCASE

UPPER_CASE_WITH_UNDERSCORES

CapitalizedWords (CapWords, CamelCase, StudlyCaps)

mixedCase

Capitalized_Words_With_Underscores

_single_leading_underscore

single_trailing_underscore_

__double_leading_underscore

__double_leading_and_trailing_underscore__

PEP8: Pojmenování – základní doporučení

- proměnné, funkce, moduly: lowercase, příp. `lower_case_with_underscores`
- konstanty: UPPERCASE
- třídy: CapitalizedWords

Pojmenování: další rady

- jednopísmenné proměnné – jen lokální pomocné proměnné, nejlépe s konvenčním významem:
 - n – počet prvků (např. délka seznamu)
 - i , j – index v cyklu
 - x , y – souřadnice
- **nepoužívat**: l , 0 , I (snadná záměna s jinými znaky)
- angličtina, ASCII kompatibilita

Komentář, který protirečí kódu, je horší než žádný komentář.

- „inline“ komentáře používat výjimečně, nekomentovat zřejmé věci
 - Ne: `x = x + 1 # Increment x`
- doporučení ke stylu psaní komentářů (# následované jednou mezerou)

IDLE dostatečný pro jednoduché příklady, do budoucna chcete něco lepšího. . .

žádoucí vlastnosti editoru:

- syntax highlighting
- odsazování, párování závorek
- autocomplete, suggest
- PEP8 kontrola
- podpora ladění
- podpora refaktORIZACE
- . . .

příklady různých typů editorů:

- **IDLE** základní editor používaný v tomto kurzu
- **emacs, vi** (+příkazová řádka) obecné editory, příp. se specifickou konfigurací
- **pyCharm** „silný“ editor speciálně pro Python, vhodné obzvláště pro velké projekty
- **ipython, jupyter** interaktivní použití (prolínání programu a výsledků), v prohlížeči

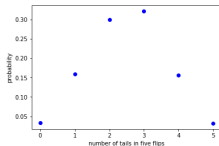
```
In [14]: rnd.seed(33)
dicethrow = rnd.randint(1, 6 + 1, 100)
side = np.zeros(6, dtype='int')
for i in range(6):
    side[i] = np.count_nonzero(dicethrow == i + 1)
    print('number of times', i + 1, 'is', side[i])
print('total number of throws ', sum(side))

number of times 1 is 17
number of times 2 is 17
number of times 3 is 15
number of times 4 is 24
number of times 5 is 19
number of times 6 is 8
total number of throws 100
```

[Back to Exercise 1](#)

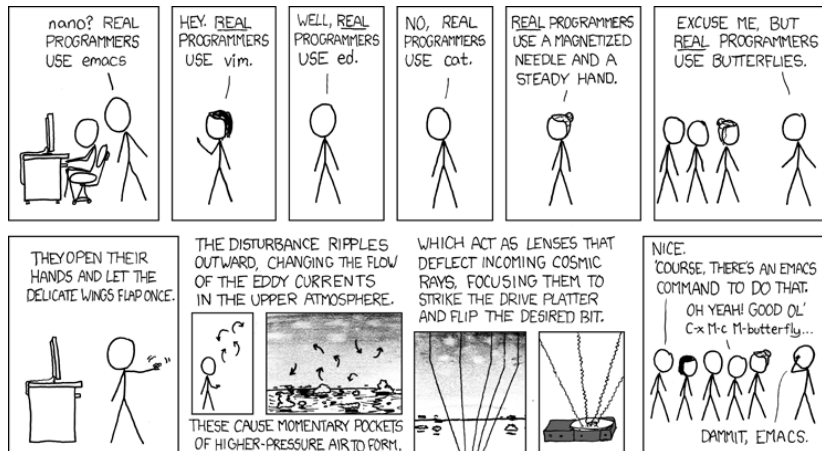
[Answers to Exercise 2](#)

```
In [15]: N = 1000
tails = np.sum(rnd.randint(0, 1 + 1, (5, 1000)), axis=0)
counttails = np.zeros(6)
for i in range(6):
    counttails[i] = np.count_nonzero(tails == i)
plt.plot(range(0, 6), counttails / N, 'bo')
plt.xlabel('number of tails in five flips')
plt.ylabel('probability');
```


http://nbviewer.jupyter.org/github/mbakker7/exploratory_computing_with_python/blob/master/notebook9_discrete_random_variables/py_exploratory_comp_9_sol.ipynb

xkcd: Real Programmers

<https://xkcd.com/378/>

- naivní přístup:
 - `myprogram.py`, `myprogram2.py`,
`myprogram_oct_24.py`
 - `myprogram_zaloha.py`, `myprogram_pokus.py`
 - `myprogram_final.py`, `myprogram_really_final.py`
- sofistikovanější přístup – „version control“
 - automatizovaná správa verzí
 - podpora týmové práce
 - mnoho různých řešení: `git`, `cvs`, `svn`, ...

- současné populární řešení
- distributed revision control
- GitHub – repozitář, (primárně) veřejné projekty
- gitlab.fi.muni.cz – repozitář na FI, umožňuje snadno vytvářet soukromé projekty

další témata pro praktické použití:

- funkcionální prvky: map, filter, lambda funkce, ...
- obecnější předávání parametrů, využití objektů, práce se soubory, ...
- iterátory, výjimky, ...
- využívání modulů

užitečné moduly v základní distribuci

- **math**: matematické funkce
- **random**: náhodná čísla
- **sys**: „systémové“ funkce a proměnné
- **os**: spolupráce s operačním systémem
- **re**: regulární výrazy
- **datetime**: práce s časem
- **json**: práce se soubory ve formátu JSON

Příklady známých „externích“ knihoven:

- **Django**: webový framework
- **NumPy, SymPy, SciPy**: efektivní numerické výpočty, symbolické výpočty, vědecké výpočty, statistika
- **Pandas**: práce s daty (především „tabulkovými“), SQL-like operace
- **matplotlib**: tvorba grafů, vizualizace
- **pygame**: vývoj her
- **scrapy**: „scrapování“ dat z webu
- **Tensorflow**: strojové učení, deep learning

Praktický příklad vývoje v Pythonu

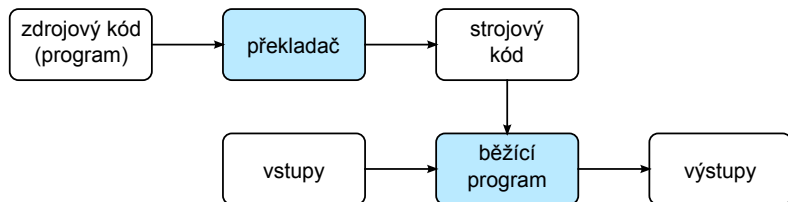
- vstup: data z výukového systému (CSV soubory)
- výstup: analýzy obtížnosti, popularity (reporty složené z HTML tabulek a grafů)
- nástroje: emacs, git
- Python knihovny:
 - os, sys, argparse – práce se soubory a příkazovou řádkou
 - json, pandas – načítání, ukládání dat
 - math, re, datetime, numpy – výpočty, transformace dat
 - matplotlib, seaborn, plotly – vykreslování grafů

Programovací jazyky

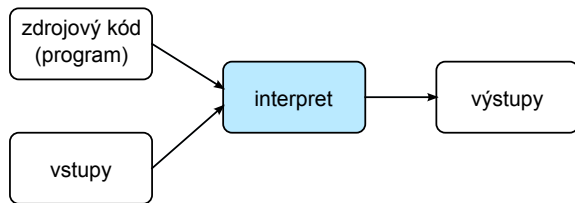
- přehled
- klasifikace, vlastnosti
- historie
- způsoby užití
- neseriózní postřehy

Interpretace, kompilace

kompilovaný program

interpretovaný program

Programovací jazyky: klasifikace I

nízko-úrovňové

- kompilované
- nutnost řešit specifika konkrétního systému
- explicitní práce s pamětí
- náročnější vývoj (nízká efektivita práce)
- vysoká efektivita programu

vysoko-úrovňové

- interpretované
- nezávislé na konkrétním systému
- využití abstraktních datových typů
- snadnější vývoj (vysoká efektivita práce)
- nižší efektivita programu

nikoliv dvě kategorie, ale plynulý přechod; zjednodušeno

Programovací jazyky: klasifikace II

zjednodušená klasifikace a použití

nízko-úrovňové C, FORTRAN, ...

vestavěné systémy, rychlé výpočty

objektové C++, Java, C#, ...

klasické aplikace, rozsáhlé systémy

skriptovací Python, PHP, JavaScript, Perl, ...

programování pro web, skriptování, prototypy

deklarativní Prolog, LISP, Haskell, ...

umělá inteligence

Historie programovacích jazyků

prapočátky:

- 19. století: Charles Babbage, Ada Lovelace, děrné štítky, ...
- 30. léta: teoretické základy programování, Turingův stroj, lambda kalkul (Alonzo Church)
- 40. léta: první počítače, strojový kód, assembler

50. a 60. léta: první vysokoúrovňové jazyky (v některých aplikacích přežívají dodnes)

- ALGOL
- COBOL
- FORTRAN – vědecko-technické výpočty (užíván stále)
- BASIC

- „jazyk pro začátečníky“
- Beginner's All-purpose Symbolic Instruction Code
- rozšířen v 70. a 80. letech na „mikropočítačích“
- *výborný jazyk pro vytvoření špatných programátorských návyků*

BASIC

```
10 INPUT "What is your name: "; U$
20 PRINT "Hello "; U$
30 INPUT "How many stars do you want: "; N
40 S$ = ""
50 FOR I = 1 TO N
60 S$ = S$ + "*"
70 NEXT I
80 PRINT S$
90 INPUT "Do you want more stars? "; A$
100 IF LEN(A$) = 0 THEN GOTO 90
110 A$ = LEFT$(A$, 1)
120 IF A$ = "Y" OR A$ = "y" THEN GOTO 30
130 PRINT "Goodbye "; U$
140 END
```

<https://en.wikipedia.org/wiki/BASIC>

Historie programovacích jazyků

- 70. léta
 - rozvoj základních paradigmat (imperativní, objektové, funkcionální, logické)
 - C, Pascal, Prolog
- 80. a 90. léta
 - další rozvoj jazyků, specializace, nové prvky související např. s nástupem internetu
 - C++, Perl, Haskell, Ruby, R, Java, JavaScript, PHP
- současnost
 - nové verze jazyků
 - vznik nových jazyků: Go, Dart, Kotlin, Julia

Rosseta Code

- rosetta-code.org
- stejné problémy řešené v mnoha programovacích jazycích

If programming languages were ...

- weapons

<https://9gag.com/gag/anXEbe0>

- religions

<http://blog.aegisub.org/2008/12/if-programming-languages-were-religions.html>

- boats

<http://compsci.ca/blog/if-a-programming-language-was-a-boat/>

- vehicles

http://crashworks.org/if_programming_languages_were_vehicles/

Přehled programovacích jazyků

důležitý aspekt přehledu: různé jazyky mají různé rysy,
(ne)výhody a aplikační domény

nedůležitý aspekt přehledu: volba citátů a přirovnání (značně
subjektivní, pro zpestření, ...)

C would be Judaism – it's old and restrictive, but most of the world is familiar with its laws and respects them. The catch is, you can't convert into it – you're either into it from the start, or you will think that it's insanity. Also, when things go wrong, many people are willing to blame the problems of the world on it.

—

C is a nuclear submarine. The instructions are probably in a foreign language, but all of the hardware itself is optimized for performance.

- nízkourovňové programování
- „blízko hardwaru“
- optimalizace rychlosti výpočtu

mnoho jazyků staví na syntaxi C

základní rozdíly oproti Pythonu:

- vyznačování bloků kódu, (ne)významnost bílých znaků
- explicitně typovaný jazyk

C syntax: ukázka ciferný součet

```
#include <stdio.h>
int SumDigits(unsigned long long n,
              const int base) {
    int sum = 0;
    for (; n; n /= base)
        sum += n % base;
    return sum;
}
int main() {
    printf("%d %d %d\n",
          SumDigits(1, 10),
          SumDigits(12345, 10),
          SumDigits(123045, 10));
    return 0;
}
```

Objektové jazyky odvozené od C

C++, C#, Java, ...

- kompilované (Java – bytecode)
- (většinou) explicitně typované
- typicky „silně objektové“
- vhodné pro „velké projekty“

C++ is a set of nunchuks, powerful and impressive when wielded but takes many years of pain to master and often you probably wish you were using something else.

Java is a cargo ship. It's very bulky. It's very enterprise~y. Though it can also carry a lot of weight. Will carry a project, but not very fun to drive.

Java: Hello World

```
public class HelloWorld
{
    public static void main(String[] args)
    {
        System.out.println("Hello world!");
    }
}
```

Interpretované, „skriptovací“ jazyky

- JavaScript
- Python
- Perl
- PHP
- Ruby

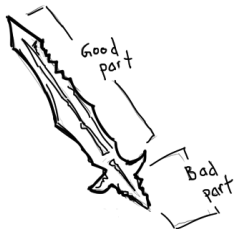
typické užití: vývoj webu (front-end, back-end), zpracování dat, skriptování, prototypování, ...

interpretované jazyky flexibilnější než kompilované

typická ukázka: příkaz eval

- „vyhodnocení výrazu v řetězci“
- může usnadnit práci
- ale nebezpečné (zejména nad uživatelským vstupem)

JavaScript is a sword without a hilt.

- i přes podobnost názvu nemá s Javou mnoho společného
- interpretovaný jazyk
- „jazyk webového front-endu“

PHP is a bamboo raft. A series of hacks held together by string. Still keeps afloat though.

Ruby

Ruby is difficult to describe. It's sleek, sexy, and very fun to drive. Here's a picture. Very trendy.

Deklarativní jazyky

- imperativní programování: program je posloupnost instrukcí („jak“ má počítač počítat)
- deklarativní programování: program je popis toho, co se má udělat

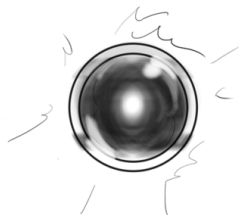
Deklarativní jazyky

- logické programování: Prolog
- funkcionální programování: Lisp, Haskell

typické užití: umělá inteligence, výpočty, „výuka principů, které využijete jinde“ (funkcionální prvky dnes v mnoha dalších jazycích)

Prolog

Prolog is an AI weapon, you tell it what to do, which it does but then it also builds some terminators to go back in time and kill your mom.

Prolog

```
mother_child(trude, sally).
```

```
father_child(tom, sally).
```

```
father_child(tom, erica).
```

```
father_child(mike, tom).
```

```
sibling(X, Y) :- parent_child(Z, X), parent_child(Z, Y)
```

```
parent_child(X, Y) :- father_child(X, Y).
```

```
parent_child(X, Y) :- mother_child(X, Y).
```


Lisp is a shiv which comes in many forms. Anyone who uses this is probably crazy and dangerous.

Lisp: ideální jazyk pro milovníky závorek.

```
(defun factorial (n)
  (if (= n 0) 1
      (* n (factorial (- n 1)))))
```


<https://xkcd.com/1312/>

Haskell

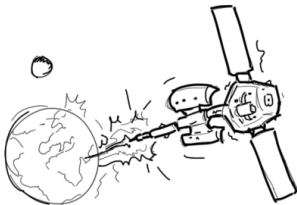
```
bsort :: Ord a => [a] -> [a]
bsort s = case _bsort s of
    t | t == s    -> t
      | otherwise -> bsort t
where _bsort (x:x2:xs) | x > x2    = x2:(_bsort (x:xs))
                      | otherwise = x:(_bsort (x2:xs))
      _bsort s = s
```

nástroje vyvinuté primárně jako „matematický software“, ale obsahují obecný programovací jazyk

- Mathematica
- MATLAB
- R

Mathematica

Mathematica is a low earth orbit projectile cannon, it could probably do amazing things if only anyone could actually afford one.

Jaký programovací jazyk je nejlepší?

Jaký programovací jazyk je nejlepší?

- Jaký přirozený jazyk je nejlepší? (čeština? angličtina? portugalština? ...)
- Jaký typ mapy je nejlepší? (automapa? turistická mapa? mapa města?)

Nesmyslné otázky, záleží na účelu a situaci.

Jaký programovací jazyk je nejlepší?

- neexistuje „univerzální“ jazyk, každý má své (ne)výhody
- lepší otázka: „Jaký jazyk je nejlepší pro danou situaci?“
 - problém, který řešíme
 - tým, který problém řeší
 - „legacy code“
- vyplatí se umět různé jazyky

Popularita jazyků

neexistuje nejlepší jazyk, ale také nejsou všechny jazyky stejně užitečné a rozšířené...

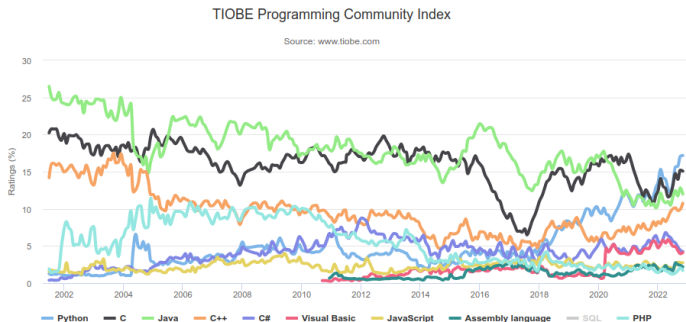
popularita těžko měřitelná, existuje řada pokusů různými metrikami:

- vyhledávání na webu
- počty knížek o jazyku
- výskyty v inzerátech
- dotazy na StackOverflow (a podobných stránkách)
- projekty na GitHubu (a podobných repozitářích)

Popularita jazyků

na vršku se vesměs vyskytují (abecedně): **C, C++, Java, JavaScript, Python**

konkrétní příklad indexu popularity:

navazující předměty na FI:

- **IB114 Úvod do programování a algoritmizace II**
- algoritmy, datové struktury (Python): IB002
- objektově orientované programování (Java, C++): PB161, PB162
- nízkoúrovňové programování (C): PB071
- principy prog. jazyků: PB006
- softwarové inženýrství: PB007

Závěrečné přání

At' vás programování baví!